

кращими практиками для зміцнення професійних навичок та збільшення ефективності роботи;

- обмін досвідом та ресурсами допомагає оптимізувати використання наявних ресурсів та забезпечити максимальний вплив на громадський розвиток, як-от: обмін інформацією, матеріальними ресурсами, фінансовою підтримкою та іншими необхідними засобами;

- побудова відкритого та довірливого спілкування забезпечує взаємопорозуміння, сприяє вирішенню конфліктів та створює атмосферу співпраці та спільної відповідальності;

- створення механізмів для вирішення спільних проблем та потреб громади дозволяє інституціям ефективно реагувати на виклики та здійснювати вплив на суспільство. Це може включати в себе ініціювання та створення спільних програм, проєктів для вирішення конкретних проблем та потреб.

Отже, соціальна згуртованість відіграє ключову роль у сприянні успішної партнерської взаємодії між соціальними інституціями, створюючи базу для спільної роботи та досягнення загальних цілей в сфері соціальної роботи. А успішна партнерська взаємодія між соціальними інституціями в Україні стає важливим чинником для досягнення соціальних змін та підвищення якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Бибик, Д., Савельчук, І. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. *Соціальна робота та освіта*. 2023. С. 7–16. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.1>
2. Helliwell, I.F. Внесок людського та соціального капіталу в стійке економічне зростання та добробут: звіт міжнародного симпозіуму, розвиток людських ресурсів Канади та ОЕСР. 2001. Отримано з <http://www.oecd.org/dataoecd/25/10/1825902.pdf>

**Людмила ГОНЧАР,
м. Київ,**

старший науковий співробітник лабораторії соціальної педагогіки та соціальної роботи
Інституту проблем виховання НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ МОЛОДОЇ ОСОБИСТОСТІ ДО МАЙБУТНЬОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Анотація. У статті подано діагностику рівнів сучасної української молоді до майбутнього сімейного життя за критеріями «знання про майбутнє сімейне життя»,

«емоційно-ціннісне ставлення до створення майбутньої сім'ї», «уміння виявляти якості, необхідні для майбутнього сімейного життя». Визначено основні психологічні чинники, які впливають на емоційно-ціннісне ставлення до подружнього життя, прагнення старшокласників у майбутньому створити сім'ю.

Ключові слова: *українська молодь, сімейне життя, психологічні чинники.*

Реальний стан готовності сучасної учнівської молоді до майбутнього сімейного життя визначався за розробленими критеріями й показниками такої готовності, а саме: критерієм «знання про майбутнє сімейне життя» (знання про значення сім'ї в житті людини та її функції; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, знання основ репродуктивного здоров'я), критерієм «емоційно-ціннісне ставлення до створення майбутньої сім'ї» (бажання створити сім'ю у майбутньому, наявність емпатійного сприйняття іншої людини – емоційної чуйності, відгуку, розуміння); критерієм «уміння виявляти якості, необхідні для майбутнього сімейного життя» (вміння забезпечувати конструктивну міжособистісну взаємодію з іншими, уміння надати співчуття, допомогу, уміння виявити тактовність і контактність).

Аналіз відповідей на запитання анкети щодо розуміння старшокласниками означених вище понять засвідчив, що найбільш повне та чітке уявлення про значення сім'ї в житті людини та її функції мають лише 13,5 % старшокласників (повні правильні відповіді). Школярі відзначали, що «сім'я – це той острівцець у людському соціумі, де людина знаходить підтримку, любов, захист», «у сім'ї дитина набуває соціалізації, від батьків отримує перші знання про світ, про норми поведінки між людьми», «це група найближчих людей, поєднаних шлюбом чи кровними зв'язками», «це близькі люди, об'єднані шлюбними зв'язками і спільним вихованням своїх дітей».

Було виявлено, що лише 18,7 % старшокласників мають високий рівень знань про репродуктивне здоров'я. Вони гарно обізнані із чинниками, що негативно впливають на репродуктивне здоров'я молоді (аборти, наркотична 73 залежність, алкоголізм, тютюнопаління, хронічні захворювання, СНІД, гепатит В,С тощо), знають про сучасні методи контрацепції. 42,3 % юнаків і дівчат продемонстрували достатній рівень знань про репродуктивне здоров'я, фактори, що негативно впливають на нього та про методи контрацепції. З'ясувалось, що значна частина старшокласників (39,0 %) має недостатні, фрагментарні уявлення щодо репродуктивного здоров'я та дуже поверхово обізнана з методами контрацепції.

Як свідчать одержані результати, переважна частина дівчат-старшокласниць бажає в майбутньому мати гарну сім'ю, тоді як у хлопців місце сім'ї у відповідях знаходиться на 4-му місці. Зазначимо, що як дівчата, так і хлопці мають у своїх життєвих планах «забезпечити майбутнє своїм дітям», хоча ця ціль у дівчат на 6-му ранговому місці, а у хлопців – на 8-му місці. Це свідчить про те, що старшокласники уявлення про власну сім'ю в майбутньому ще не пов'язують із вихованням дітей, ця ціль у них є далекою, ілюзорною. Аналіз результатів відповідей старшокласників за методикою Л. Міхельсона показав, що найбільша кількість учнів продемонструвала залежну стратегію у взаємодії з іншими, що свідчить про недостатній рівень умінь спілкуватись з іншими, таких необхідних у майбутньому подружньому житті. Вони, як правило, перекладають відповідальність за ухвалення рішень на інших, першими не виявляють ініціативність, натомість пасивно-епізодичні у наданні співчуття, підтримці іншій людині. Ця група старшокласників (45,5 %) продемонструвала середній рівень готовності до майбутнього сімейного життя за означеними показниками поведінкового критерію. Агресивну стратегію у спілкуванні і взаємодії з іншими (низький рівень) продемонструвала також достатня кількість старшокласників – їх виявилось 34,0 %. І лише 20,5 % учнів старшого шкільного віку продемонстрували компетентну стратегію у спілкуванні і взаємодії з іншими. Старшокласники цієї групи, як правило, першими вступають в контакт, але не нав'язують іншому свою думку, тактовно і ввічливо спілкуючись; разом з тим вміють відстояти свою точку зору, виявляють співчуття і підтримку та ін. Вважали, що ця група юнаків і дівчат склала високий рівень готовності до майбутнього сімейного життя за показниками поведінкового критерію.

Певною мірою результати, одержані за допомогою різних методик (анкетування В. Шахрай «Головна життєва ціль старшокласників», методика «Способи ефективної взаємодії в родині» (авторська), проєктивну методика «Мій ідеал сім'ї» (авторська), адаптовану «Методика діагностики соціально-психологічної адаптації» К. Роджерса і Р. Даймонда, опитувальника «Здатність співпереживати» А. Мегрябяна, Н. Епштейна, «Методика діагностики різних стратегій спілкування та взаємодії» Л. Міхельсона, теста А. Аджиєва «Оцінка власної поведінки в конфліктній ситуації») , набули підтвердження в процесі цілеспрямованих спостережень.

За допомогою інтерпретації результатів дослідження виявлено, що позитивні конструктивні взаємини у спілкуванні і взаємодії, вміння прийти на допомогу, виявити співчуття було зафіксовано у 18,6 % старшокласників; напружені

взаємини, небажання виявити співчуття, допомогу характерні для 38,3 % учнів. Переважна більшість старшокласників (43,1 %) виявила інертність і 79 байдужість, прагнення звести спілкування і взаємодопомогу до мінімуму. За результатами експерименту було схарактеризовано три групи старшокласників за рівнями їхньої готовності до майбутнього сімейного життя (за показниками всіх трьох критеріїв).

З'ясовано, що 16,2 % респондентів мають повні й усвідомлені знання про значення сім'ї в житті людини та її функції; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, способи взаємодії між молодим подружжям та з майбутньою дитиною; знань основ репродуктивного здоров'я. У старшокласника спостерігається наявність емпатійної здатності, позитивного ставлення до майбутніх сімейних обов'язків, прагнення свідомо і відповідально виявляти майбутні подружні й батьківські почуття; здатність до самовдосконалення. Учні мають достатні вміння конструктивного спілкування і взаємодії з іншою людиною, так необхідні для майбутнього сімейного життя; уміння регулювати власні емоції і поведінку. 50,6 % володіють достатніми, але не зовсім усвідомленими знаннями про значення сім'ї в житті людини та її функції; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, способи взаємодії між молодим подружжям та з майбутньою дитиною. Учні мають не досить ґрунтовні знання з основ репродуктивного здоров'я. У старшокласників цієї групи спостерігається у цілому позитивне ставлення до майбутніх сімейних обов'язків, прагнення свідомо і відповідально виявляти у майбутньому подружні й батьківські почуття; натомість емпатійна здатність та прагнення до самовдосконалення виявляється не завжди, а час від часу. Учні посередньо володіють вміннями конструктивного спілкування і взаємодії з іншою людиною; не завжди вміють регулювати власні емоції і поведінку.

Натомість 33,2 % опитаних характеризуються тим, що майбутнє сімейне життя для них на нинішньому етапі життя ще не є цікавим, вони не усвідомлює значення належної підготовки до нього, оволодіння з цією метою відповідними знаннями і вміннями, не осмислюють значення репродуктивного здоров'я, не можуть охарактеризувати себе як майбутнього сім'янина. Учні не володіють вміннями 80 конструктивного спілкування і взаємодії; не вміють регулювати власні емоції і поведінку.

Отже, за результатами дослідження виявлено, що, оцінюючи ступінь своєї готовності до майбутнього сімейного життя, більшість молодих людей орієнтується перш за все на свої соціально-економічні здобутки, оскільки

усвідомлюють власну відповідальність передусім за створення матеріальної бази сім'ї. Перш ніж одружитися, вони вважають за потрібне оволодіти такими атрибутами дорослості, як: завершити навчання, здобути професійне становлення, досягти матеріальної незалежності. Досліджено, що більш глибокими психологічними чинниками, які впливають на емоційно-ціннісне ставлення до подружнього життя, прагнення старшокласників у майбутньому створити сім'ю, є: сімейні цінності, установки, стереотипи поведінки батьків, які закарбувались на ранніх етапах особистісного розвитку дитини у сім'ї та несвідомо впливають на стереотипи майбутніх шлюбно-сімейних взаємин. Результати дослідження свідчать також про те, що уявлення про шлюбно-сімейні взаємини в сучасній учнівській молоді часто характеризуються споживчою нереалістичністю, що відображається у розходженні якостей бажаного супутника життя і ймовірного партнера у повсякденному спілкуванні; надмірній вимогливості до майбутнього шлюбного партнера.

Список використаних джерел

1. Куниця Т.Ю. , Савельчук І.Б. , Гончар Л.В, Бибик Д.Д. , Амеліна В.М. ; за заг.ред. Т. Ю. Куниці. Соціальні очікування учнівської молоді ХХІ століття : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 93 с.
2. Шахрай В. М., Гончар Л. В., Канішевська Л. В., Малиношевський Р. В. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: теорія і практика : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 169 с.

Марина СОЛЯНИК,
м. Київ,

доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ

Анотація. Публікація присвячена питанням дітей з сімей внутрішньо переміщених осіб. Діти є особливою категорією населення, яка потребує особливого і більш уважного підходу в роботі. Розглянуто потреби та проблеми окресленої категорії отримувачів послуг та приділено увагу їх соціально-психологічній підтримці.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, сім'я, діти-переселенці, соціально-психологічна підтримка.